Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

20 päivänä syyskuuta 2018 *

Ennakkoratkaisupyyntö – Kuluttajansuoja – Kohtuuttomat sopimusehdot – Direktiivi 93/13/ETY – Soveltamisala – 1 artiklan 2 kohta – Lakien ja asetusten pakottavat säännökset – 3 artiklan 1 kohta – Käsite ”sopimusehto, josta ei ole erikseen neuvoteltu” – Ehto, joka on otettu sopimukseen sen tekemisen jälkeen kansallisen lainsäätäjän puututtua tilanteeseen – 4 artiklan 2 kohta – Ehdon selkeä ja ymmärrettävä muotoilu – 6 artiklan 1 kohta – Ehdon kohtuuttomuuden tutkiminen viran puolesta kansallisessa tuomioistuimessa – Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä ulkomaan valuutan määräisenä tehty lainasopimus

Asiassa C-51/17,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Fővárosi Ítélőtábla (Budapestin alueen ylioikeus, Unkari) on esittänyt 17.1.2017 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 1.2.2017, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

OTP Bank Nyrt. ja

OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt.

vastaan

Teréz Ilyés ja

Emil Kiss,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Ilešič sekä tuomarit A. Rosas, C. Toader, A. Prechal (esittelevä tuomari) ja E. Jarašiūnas,

julkisasiamies: E. Tanchev,

kirjaaja: hallintovirkamies I. Illéssy,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 22.2.2018 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– OTP Bank Nyrt. ja OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt., edustajanaan A. Lendvai, ügyvéd,

– Teréz Ilyés ja Emil Kiss, edustajanaan P. Dantesz, ügyvéd,

* Oikeudenkäyntikieli: unkari.

– Unkarin hallitus, asiamiehenään M. Z. Fehér,

– Puolan hallitus, asiamiehenään B. Majczyna,

– Euroopan komissio, asiamiehinään A. Tokár ja A. Cleenewerck de Crayencour,

kuultuaan julkisasiamiehen 3.5.2018 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY (EYVL 1993, L 95, s. 29) 1 artiklan 2 kohdan, 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 2 kohdan sekä tämän direktiivin liitteessä olevan 1 kohdan i alakohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty riita-asiassa, jossa valittajina ovat OTP Bank Nyrt. ja OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. (jäljempänä yhdessä OTP Bank) ja vastapuolina Teréz Ilyés ja Emil Kiss (jäljempänä yhdessä lainanottajat) ja jossa on kyse Sveitsin frangin (CHF) määräisessä lainasopimuksessa, jonka mukaan varat luovutetaan ja maksetaan takaisin Unkarin forinteissa (HUF), olevien ehtojen kohtuuttomuuden toteamiseksi esitetystä vaatimuksesta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

3 Direktiivin 93/13 johdanto-osan 13. perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden lakien ja asetusten, joissa suoraan tai välillisesti vahvistetaan kuluttajasopimusten ehdot, osalta oletetaan, että ne eivät sisällä kohtuuttomia ehtoja; tämän vuoksi ei ole tarpeen saattaa tämän direktiivin säännöksiä koskemaan ehtoja, joissa heijastuvat pakolliset lait tai asetukset, tai niiden kansainvälisten sopimusten, joissa jäsenvaltiot ja [Euroopan unioni] ovat osallisina, periaatteet tai määräykset; tässä suhteessa 1 artiklan 2 kohdan ilmaisu ’pakolliset lait ja asetukset’ kattaa myös ne säännöt, joita lain mukaan sovelletaan sopimuspuolten välillä silloin, kun muusta järjestelystä ei ole sovittu.”

4 Direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tämän direktiivin säännökset eivät koske pakollisia lakeja tai asetuksia heijastavia sopimusehtoja eikä kansainvälisten sopimusten, joissa jäsenvaltiot ja [unioni] ovat osallisina, määräyksiä tai periaatteita, varsinkaan liikenteen alalla.”

5 Direktiivin 93/13 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, pidetään kohtuuttomana, jos se hyvän tavan vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille.

2. Sopimusehtoa ei koskaan pidetä erikseen neuvoteltuna, jos se on ennakolta laadittu, eikä kuluttaja ole näin ollen voinut vaikuttaa sen sisältöön, varsinkaan ennakolta muotoiltujen vakiosopimusten yhteydessä.

– –

3. Liitteessä on ohjeellinen luettelo, joka ei ole tyhjentävä, niistä ehdoista, joita voidaan pitää kohtuuttomina.”

6 Direktiivin 93/13 4 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidaan ottaen huomioon sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen luonne ja viitaten sopimuksentekohetkellä kaikkiin sopimuksen tekoon liittyviin olosuhteisiin sekä kaikkiin muihin sopimuksen ehtoihin tai toiseen sopimukseen, josta se on riippuvainen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 7 artiklan soveltamista.

2. Sopimusehtojen kohtuuttoman luonteen arviointi ei saa koskea sopimuksen pääkohteen määrittelyä, hinnan tai korvauksen riittävyyttä eikä vastineena toimitettavia palveluja ja tavaroita, jos ehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.”

7 Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.”

8 Direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa.”

9 Direktiivin 93/13 liitteen otsikko on ”Ehdot, joita tarkoitetaan 3 artiklan 3 kohdassa, ja siinä olevan 1 kohdan i alakohdassa todetaan seuraavaa:

”Ehdot, joiden tarkoituksena tai seurauksena on:

– –

i) kuluttajan sitominen peruuttamattomasti ehtoihin, joihin hänellä ei ollut mitään tosiasiallista mahdollisuutta tutustua ennen sopimuksen tekemistä”.

Unkarin oikeus

Luottolaitoksista annettu laki

10 Luotto- ja rahalaitoksista vuonna 1996 annetun lain nro CXII (hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény, jäljempänä luottolaitoksista annettu laki) 203 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1) Rahalaitoksen on tiedotettava sekä nykyisille että mahdollisille asiakkailleen selkeästi ja ymmärrettävästi tarjoamiensa palvelujen käyttöedellytyksistä sekä näiden edellytysten muutoksista. – –

– –

6) Kun kyseessä ovat yksityisasiakkaiden kanssa tehdyt sopimukset, joilla myönnetään valuuttaluotto tai joihin sisältyy kiinteistön etuosto-oikeus, rahalaitoksen on selvitettävä asiakkaalle sopimusliiketoimesta aiheutuva riski ja asiakkaan on allekirjoituksellaan vahvistettava olevansa selvillä siitä.”

DH 1 -laki

11 Rahalaitosten kuluttajien kanssa tekemiä lainasopimuksia koskevissa asioissa annettuihin Kúrian (ylin tuomioistuin, Unkari) yhdenmukaistamisratkaisuihin liittyvistä eräistä kysymyksistä vuonna 2014 annetun lain nro XXXVIII (Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény, jäljempänä DH 1 -laki) 1 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Tätä lakia sovelletaan kuluttajien kanssa 1.5.2004 alkaen aina tämän lain voimaantuloon saakka tehtyihin lainasopimuksiin. Tätä lakia sovellettaessa käsitteellä ’kuluttajan kanssa tehty lainasopimus’ tarkoitetaan mitä tahansa rahalaitoksen ja kuluttajan välillä tehtyä valuuttamääräistä luotto- tai lainasopimusta (joka on sidottu ulkomaan valuuttaan tai määritelty ulkomaan valuutassa ja jonka lyhentäminen tapahtuu Unkarin forinteissa) tai forinttimääräistä luotto- tai lainasopimusta tai rahoitusleasingsopimusta, johon sisältyy 3 §:n 1 momentissa tai 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun ehdon kaltainen vakiomuotoinen sopimusehto tai mikä tahansa muu sopimusehto, josta ei ole neuvoteltu erikseen.”

12 DH 1 -lain 3 §:n 1, 2 ja 5 momentissa säädetään seuraavaa:

”1) Kuluttajan kanssa tehdyn lainasopimuksen ehto – erikseen neuvoteltuja ehtoja lukuun ottamatta – on pätemätön, jos sen mukaan rahalaitos määrää ostokurssin soveltamisesta laina- tai rahoitusleasingsopimuksen kohteen hankintaa varten tarkoitettuja varoja luovutettaessa, kun velan lyhennyksiin sovelletaan myyntikurssia tai jonkin muun tyyppistä vaihtokurssia kuin se, jota sovellettiin varoja luovutettaessa.

2) Edellä 1 momentissa tarkoitetun pätemättömän sopimusehdon sijasta sovelletaan, ellei 3 momentin säännöksistä muuta johdu, Unkarin keskuspankin kyseiselle valuutalle virallisesti vahvistamaa valuuttakurssia sekä varoja luovutettaessa että velkaa lyhennettäessä (maksuerät sekä valuuttamääräiset kustannukset, kulut ja palkkiot mukaan luettuina).

– –

5) Rahalaitoksen on suoritettava tilitys kuluttajan kanssa erityislain säännösten mukaisesti.”

13 DH 1 -lain 4 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Mikäli kuluttajan kanssa tehtyyn lainasopimukseen sisältyy oikeus muuttaa sopimusta yksipuolisesti, kohtuuttomiksi katsotaan – erikseen neuvoteltuja ehtoja lukuun ottamatta – sopimusehdot, jotka mahdollistavat korkotason, kulujen tai palkkioiden korottamisen yksipuolisesti.

2. Edellä 1 momentissa tarkoitetut sopimusehdot ovat pätemättömiä, mikäli rahalaitos ei ole – – pannut vireille siviilioikeudellista riita-asiaa tai jos tuomioistuin on hylännyt kanteen tai päättänyt asian käsittelyn, lukuun ottamatta tapauksia, joissa kyseisen sopimusehdon osalta on mahdollista panna vireille – – riita-asia mutta vireillepanoa ei ole tapahtunut, tai jos asia on pantu vireille, tuomioistuin ei ole todennut sopimusehtoa 2a momentin nojalla pätemättömäksi.

2a. [Edellä] 1 momentissa tarkoitettu ehto on pätemätön, jos tuomioistuin on todennut sen tilitystä koskevan erityislain nojalla pätemättömäksi menettelyssä, jonka valvontaviranomainen on pannut vireille yleisen edun turvaamiseksi.

3. Edellä 2 ja 2a momentissa tarkoitetuissa tapauksissa rahalaitoksen on suoritettava kuluttajan kanssa erityislailla säädetyn menettelyn mukainen tilitys."

DH 2 -laki

14 Ennakkoratkaisupyynnön mukaan Unkarin lainsäätäjä velvoitti rahalaitosten kuluttajien kanssa tekemiä lainasopimuksia koskevissa asioissa annettuihin Kúrian yhdenmukaistamisratkaisuihin liittyvistä eräistä kysymyksistä vuonna 2014 annetussa laissa nro XXXVIII vahvistetuista tilitystä koskevista ja eräistä muista säännöksistä vuonna 2014 annetulla lailla nro XL (Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény, jäljempänä DH 2 -laki) rahalaitokset huolehtimaan tilitysmenettelyllä muun muassa siitä, että perusteettomat edut, jotka nämä olivat kohtuuttomien ehtojen avulla hankkineet kuluttajan vahingoksi, hyvitetään taloudellisesti.

DH 3 -laki

15 Tietyistä kuluttajien kanssa tehtyjen lainasopimusten valuutan muuntamiseen ja niiden korkoja koskeviin sääntöihin liittyvistä kysymyksistä vuonna 2014 annetun lain nro LXXVII (az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény, jäljempänä DH 3 -laki) 3 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

"Kuluttajan kanssa tehtyä lainasopimusta muutetaan tämän lain nojalla sen säännösten mukaisesti."

16 DH 3 -lain 10 §:ssä säädetään seuraavaa:

"Kuluttajan kanssa tehdyn valuuttamääräisen tai valuuttaan perustuvan kiinnelainasopimuksen velkojana olevan rahalaitoksen on [DH 2 -lain] mukaisesti tilitysvelvollisuutensa noudattamiselle asetetussa määräajassa muunnettava forinttimääräiseksi valuuttamääräiseen tai valuuttaan perustuvaan kiinnelainasopimukseen perustuva velka tai kyseiseen sopimukseen perustuva kokonaisvelka (valuutassa perittävät korot, kulut, palkkiot ja kustannukset mukaan luettuina) [DH 2 -lakia] noudattaen tehdyn tilityksen mukaisesti ja käyttäen muuntamisessa seuraavista kahdesta kurssista sitä, joka on viitepäivänä kuluttajan kannalta suotuisampi:

a) Unkarin keskuspankin kyseiselle valuutalle ajanjaksolla 16.6.2014–7.11.2014 virallisesti vahvistamien vaihtokurssien keskiarvo tai

b) Unkarin keskuspankin kyseiselle valuutalle 7.11.2014 virallisesti vahvistama vaihtokurssi."

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

17 Lainanottajat tekivät 15.2.2008 OTP Bankin oikeudellisen edeltäjän ELLA Első Lakáshitel Kereskedelmi Bank Zrt:n kanssa sopimuksen Sveitsin frangin määräisestä lainasta, jonka mukaan varat kuitenkin luovutettiin ja ne oli määrä maksaa takaisin Unkarin forintteina (jäljempänä kyseessä oleva lainasopimus). Tämä muilla kuin liitännäisvakuuksilla taattu laina vahvistettiin mainitun ulkomaan valuutan määräisenä päivän vaihtokurssin mukaisesti. Lainasopimuksessa oli ehtoja, joissa määrättiin yhtäältä varoja luovutettaessa sovellettavan vaihtokurssin – OTP Bankin ja sen oikeudellisen edeltäjän

soveltama ostokurssi – ja sitä lyhennettäessä sovellettavan vaihtokurssin – näiden soveltama myyntikurssi – välisestä erotuksesta (jäljempänä valuuttakurssierotus) ja toisaalta lainanantajalla olevasta mahdollisuudesta muuttaa sopimusta yksipuolisesti ja korottaa näin korkotasoa, palkkioita ja muita kuluja (jäljempänä oikeus muuttaa sopimusta yksipuolisesti).

18 Kyseessä olevan lainasopimuksen 4.7.1 kohdassa todettiin, että ”velallinen suorittaa valuuttamääräisinä ilmoitetut maksuvelvoitteensa siirtämällä niiden Unkarin forintin määräisen vasta-arvon [OTP Bankin] kyseistä lainaa varten avaamalle luottotilille – –. Velallisen on suoritettava jäljellä olevat maksuvelvoitteensa viimeistään velan eräpäivänä vahvistetun ja [pankin] ohjesäännön määräysten mukaisesti julkaistun myyntikurssin mukaisesti siirtämällä edellä mainitulle tilille viimeistään eräpäivänä niiden forinttimääräinen vasta-arvo. Velkoja muuntaa velallisen valuuttamääräiset maksuvelvoitteet Unkarin forinteiksi tässä kohdassa tarkoitetun, eräpäivänä vahvistetun vaihtokurssin mukaisesti ja kirjaa summan vähennyksenä mainitulle luottotilille Unkarin forintteina”.

19 Kyseessä olevan lainasopimuksen 10 kohdassa, jonka otsikko on ”Riskitietoisuutta koskeva vakuutus”, todettiin seuraavaa:

”Velallinen vakuuttaa lainaan liittyvien riskien osalta tuntevansa ja ymmärtävänsä velkojan hänelle tästä seikasta antamat yksityiskohtaiset tiedot ja olevansa tietoinen valuuttaluoton ottamiseen liittyvästä riskistä, josta hän vastaa yksin. Valuuttakurssiriskin osalta hän on tietoinen erityisesti siitä, että jos forintin valuuttakurssissa tapahtuu sopimuksen voimassaoloaikana Sveitsin frangiin nähden epäsuotuisia muutoksia (toisin sanoen jos Unkarin forintin valuuttakurssi heikkenee suhteessa lailliseen valuuttakurssiin maksuhetkellä), ulkomaan valuuttana vahvistettujen ja Unkarin forintteina maksettavien lyhennyserien vasta-arvo saattaa kasvaa jopa huomattavasti. Allekirjoittamalla tämän sopimuksen velallinen vakuuttaa olevansa tietoinen siitä, että hän vastaa tämän riskin aiheuttamista taloudellisista seurauksista kokonaisuudessaan. Hän vakuuttaa lisäksi arvioineensa huolellisesti valuuttakurssiriskistä johtuvat mahdolliset vaikutukset ja hyväksyvänsä ne arvioituaan riskin maksukykynsä ja taloudellisen tilanteensa perusteella ja olevansa tietoinen siitä, ettei hän voi esittää pankille valuuttakurssiriskistä johtuvia korvausvaatimuksia.”

20 Lainanottajat nostivat 16.5.2013 Fővárosi Törvényszékissä (Budapestin alioikeus, Unkari) kanteen, jossa ne vaativat kyseessä olevan lainasopimuksen toteamista pätemättömäksi muun muassa sillä perusteella, etteivät he olleet kyenneet arvioimaan valuuttakurssiriskin laajuutta, koska kyseistä sopimusehtoa ei ollut laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.

21 OTP Bank irtisanoi 22.7.2013 kyseisen sopimuksen siitä syystä, että lainanottajat eivät olleet suorittaneet sopimusvelvoitteitaan.

22 OTP Bankin mukaan sen oikeudellinen edeltäjä on noudattanut täysimääräisesti velvollisuuttaan ilmoittaa valuuttakurssiriskistä luottolaitoksista annetun lain 203 §:ssä asetettujen vaatimusten mukaisesti.

23 Fővárosi Törvényszék hyväksyi lainanottajien vaatimuksen 11.3.2016 antamallaan tuomiolla. Se totesi ensimmäiseksi, että valuuttamääräisen lainasopimuksen tekeminen oli kyseisellä ajanjaksolla kannattavampaa ja edullisempaa kuin Unkarin forintin määräisen sopimuksen tekeminen. Toiseksi se totesi, että OTP Bankin olisi pitänyt tietää uhkaavan kriisin vuoksi, että Sveitsin frangin käyttämiseen turvavaluuttana liittyi huomattava riski, eikä se kuitenkaan ollut varoittanut lainanottajia. Valuuttakurssiriskiä koskevaa ehtoa ei myöskään ollut laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Fővárosi Törvényszék päätti muuntaa lainanottajien velan jäljellä olevan pääoman Unkarin forinteiksi, niin kuin kyseessä oleva lainasopimus olisi tehty tämän valuutan määräisenä.

24 OTB Bank valitti päätöksestä ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen Fővárosi Ítélőtáblaan sillä perusteella, ettei ensimmäisenä asteena asian ratkaissut tuomioistuin ollut ottanut huomioon niitä Unkarin oikeussääntöjä, jotka olivat tulleet voimaan lainanottajien nostaman kanteen jälkeen, kuten DH 2 -lain säännöksiä, eikä niitä menettelyllisiä vaatimuksia, joita näihin sisältyy ja joita kuluttajan on menettelyn vireille panijana noudatettava valuuttamääräistä lainasopimusta koskevassa menettelyssä.

25 Lainanottajat vaativat puolestaan Fővárosi Törvényszékin tuomion pysyttämistä. Heidän mukaansa DH 1 -lain 3 §:n 1 momentissa ja 4 §:n 1 momentissa kohtuuttomaksi katsotaan lähtökohtaisesti kaikki ehdot, joissa määrätään valuuttakurssierotuksesta tai mahdollisuudesta muuttaa sopimusta yksipuolisesti, kun taas muut sopimusehdot, kuten ne, jotka koskevat valuuttakursseihin liittyvistä riskeistä ilmoittamista, eivät heidän mukaansa kuulu näiden säännösten alaan, ja niitä on arvioitava kussakin tapauksessa erikseen.

26 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin muistuttaa siitä, että DH 1 -laki annettiin yksityisoikeudellisten säännösten yhdenmukaiseen tulkintaan tähtäävän Kúrian ratkaisun nro 2/2014 PJE (Magyar Közlöny 2014/91., s. 10975) ja 30.4.2014 annetun unionin tuomioistuimen tuomion Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) jälkeen. DH 1 -lain 3 §:n 1 momentissa säädetään, että kuluttajien kanssa tehdyn luottosopimuksen valuuttakurssierotusta koskevat ehdot, joista ei ole erikseen neuvoteltu, ovat pätemättömiä. Tämä laki velvoittaa korvaamaan tämänkaltaisen ehdon taannehtivin vaikutuksin muotoilulla, jossa määrätään Unkarin keskuspankin kyseiselle valuutalle virallisesti vahvistaman valuuttakurssin soveltamisesta.

27 Ennakkoratkaisupyynnöstä käy lisäksi ilmi Kúrian todenneen edellisessä kohdassa mainitussa ratkaisussaan, että ”kuluttajan kanssa tehdyn valuuttamääräisen lainasopimuksen ehto, jonka mukaan kuluttaja vastaa valuuttakurssiriskistä rajoituksetta – vastikkeena edullisemmasta korkokannasta – on sopimuksen pääkohdetta määrittelevä ehto, jonka kohtuuttomuutta ei periaatteessa voida tutkia. Tällaisen ehdon kohtuuttomuus voidaan tutkia ja todeta ainoastaan, jos sopimuksen sisältö ei sopimuksen tekohetkellä sekä sopimuksen teksti että rahalaitokselta saadut tiedot huomioon ottaen ollut tavanomaisesti valistuneen, kohtuullisen tarkkaavaisen ja huolellisen keskivertokuluttajan kannalta katsoen selkeä ja ymmärrettävä. Valuuttakurssiriskiin liittyvät sopimusehdot ovat kohtuuttomia ja sopimus on näin ollen kokonaan tai osittain pätemätön, kun kuluttaja voi rahalaitokselta saatujen puutteellisten tietojen tai näiden tietojen saannin viivästymisen takia perustellusti luulla, ettei valuuttakurssiriski ole todellinen tai että hän vastaa siitä rajoitetusti”.

28 Tämän jälkeen Unkarin lainsäätäjä antoi DH 2 -lain, jolla luottolaitokset velvoitettiin hyvittämään DH 1 -lain 3 ja 4 §:ssä tarkoitettujen kohtuuttomien ehtojen perusteella perusteettomasti perimänsä summat tilitysmenettelyn avulla. DH 3 -laissa puolestaan säädettiin, että tulevien valuuttakurssiriskien välttämiseksi kyseessä olevat lainat muunnettaisiin lopullisesti Unkarin forintin määräisiksi lain 10 §:ssä vahvistetun vaihtokurssin mukaisesti.

29 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tuo esiin sen, että antamalla DH 1- ja DH 3 -lakien kaltaiset säädökset Unkarin lainsäätäjä pyrki korjaamaan ongelman, joka johtui siitä, että valuuttamääräisiä lainasopimuksia oli tehty massiivisesti, muun muassa toteamalla valuuttakurssierotuksen pätemättömäksi ja edellyttämällä Unkarin keskuspankin vahvistaman vaihtokurssin soveltamista. Tämä tuomioistuin huomauttaa kuitenkin, että vaikka viimeksi mainittu korko on kuluttajalle edullisempi kuin se, josta määrätään lainasopimuksessa, riskin ulkomaisen valuutan vaihtokurssin vaihteluista suhteessa lyhennysvaluuttaan, silloin kun ulkomainen valuutta on vahvistunut tai kun kotimaan valuutta on heikentynyt, on aina kantanut lainanottaja.

30 Tämänkaltaisesta sopimusehtojen korvaamisesta kansallisen lain säännöksillä voi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan kuitenkin yhtäältä seurata, etteivät mainitut määräykset enää kuuluisikaan direktiivin 93/13 soveltamisalaan, koska ne eivät ole direktiivissä tarkoitettuja ”sopimusehtoja, joista ei ole erikseen neuvoteltu”. Toisaalta, jos nämä määräykset pitäisi katsoa direktiivissä tarkoitetulla tavalla ”sopimusehdoiksi”, valuuttakurssiriskiä koskevaan ehtoon pitäisi ehkä

soveltaa direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa säädettyä rajausta, jos se voitaisiin katsoa tässä säännöksessä tarkoitetulla tavalla lakien tai asetusten pakottavia säännöksiä heijastavaksi sopimusehdoksi, eivätkä direktiivin 93/13 säännökset siis koskisi sitä.

31 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että ellei direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohdassa säädettyä rajausta tässä tapauksessa sovelleta, sen tehtävänä on arvioida, onko valuuttakurssiriskiä koskeva ehto laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi, koska lainanottajat ovat saaneet riskistä vain yleisluontoisia tietoja.

32 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii tässä yhteydessä, saako se kyseistä ehtoa tutkiessaan ottaa huomioon muita mahdollisesti kohtuuttomia ehtoja, sellaisina kuin ne oli otettu sopimukseen sitä tehtäessä, vaikka nämä on myöhemmin todettu pätemättömiksi ja tietyissä tapauksissa korvattu kansallisten oikeussääntöjen nojalla.

33 Kysymykseen kohtuuttomien ehtojen ottamisesta viran puolesta tutkittavaksi kansallisessa tuomioistuimessa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että Kúria on tulkinnut unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä huolehtimalla unionin tuomioistuimen tavoin määräämisperiaatteen – jonka mukaan kanne ratkaistaan asianosaisten esittämien tosiseikkojen ja vaatimusten pohjalta esitetyt väitteet huomioon ottaen – noudattamisesta. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii näin sitä, onko sillä oikeus tai jopa velvollisuus arvioida sellaisten ehtojen mahdollista kohtuuttomuutta, joihin kuluttaja ei ole vaatimuksensa tueksi kantajana vedonnut.

34 Fővárosi Ítélőtábla päätti näin ollen lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Voidaanko sopimusehtoa, jossa velvoitetaan kuluttaja vastaamaan valuuttakurssiriskistä ja josta on tullut valuuttakurssierotusta ja siihen liittyvän valuuttakurssiriskin ottamista koskevaa velvollisuutta koskevan kohtuuttoman sopimusehdon poistamisen takia osa sopimusta taannehtivin vaikutuksin lainsäätäjän puututtua tilanteeseen lukuisiin sopimuksiin vaikuttaneiden oikeusriitojen perusteella, pitää direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna sopimusehtona, josta ei ole erikseen neuvoteltu ja joka tästä syystä kuuluu direktiivin 93/13 soveltamisalaan?

2) Jos sopimusehto, jossa velvoitetaan kuluttaja vastaamaan valuuttakurssiriskistä, kuuluu direktiivin 93/13 soveltamisalaan, onko direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohdassa säädettyä poissulkemista tulkittava siten, että se koskee sopimusehtoa, jossa heijastuvat pakottavat lait ja asetukset [21.3.2013 annetun tuomion RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180)] 26 kohdassa tarkoitetulla tavalla, myös silloin, kun kyseiset lait ja asetukset on hyväksytty tai ne ovat tulleet voimaan sopimuksen tekemisen jälkeen? Kuuluuko edellä mainitun poissulkemista koskevan säännöksen soveltamisalaan sellainen sopimusehto, josta on tullut osa sopimusta taannehtivin vaikutuksin sopimuksen tekemisen jälkeen sellaisen pakottavan lainsäännöksen nojalla, jolla korjataan sopimuksen täytäntöönpanon estävä sopimusehdon kohtuuttomuudesta johtuva pätemättömyys?

3) Jos edellisiin kysymyksiin annettujen vastausten mukaan on mahdollista tutkia sen sopimusehdon kohtuuttomuus, jolla kuluttaja velvoitetaan vastaamaan valuuttakurssiriskistä, onko direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua edellytystä, jonka mukaan ehdot on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi, tulkittava siten, että tämä edellytys täyttyy myös silloin, kun laissa säädettyä ja pakostakin yleisesti muotoiltua ilmoittamisvelvoitetta on noudatettu tosiseikkoja koskevassa esityksessä kuvatulla tavalla, vai koskeeko ilmoittamisvelvoite myös niitä kuluttajalle aiheutuvaan riskiin liittyviä tietoja, jotka ovat rahalaitoksen tiedossa tai jotka se voi saada tietoonsa sopimuksen tekohetkellä?

4) Onko direktiivin 93/13 4 artiklan 1 kohdan tulkinnassa selkeyttä ja avoimuutta koskevan vaatimuksen ja direktiivin 93/13 liitteessä olevan 1 kohdan i alakohdan kannalta merkitystä sillä, että sopimuksen tekohetkellä muutoksen tekemistä koskevaa yksipuolista oikeutta ja

valuuttakurssierotusta koskevat sopimusehdot – jotka vuosia myöhemmin todettiin kohtuuttomiksi – esitettiin sopimuksessa yhdessä valuuttakurssiriskin ottamista koskevan ehdon kanssa siten, että tällaisten ehtojen yhteisvaikutuksena kuluttaja ei voinut todellisuudessa mitenkään aavistaa, miten maksuvelvoitteet tai niiden vaihtelumekanismi muuttuisivat tulevaisuudessa? Vai onko myöhemmin kohtuuttomiksi todetut sopimusehdot sivuutettava tutkittaessa sen ehdon kohtuuttomuutta, jossa määrätään valuuttakurssiriskistä?

5) Jos kansallinen tuomioistuin toteaa kohtuuttomaksi sellaisen sopimusehdon, joka velvoittaa kuluttajan vastaamaan valuuttakurssiriskistä, onko se kansallisten oikeussääntöjen mukaisesti oikeudellisia seurauksia määrittäessään velvollinen viran puolesta ja kontradiktorisen menettelyn asianosaisten kuulluksi tulemista koskevaa oikeutta kunnioittaen ottamaan huomioon myös niiden muiden sopimusehtojen kohtuuttomuuden, joihin kantajat eivät ole kanteessaan vedonneet? Sovelletaanko viran puolesta tutkimisen periaatetta unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti myös siinä tapauksessa, että kantaja on kuluttaja, vai, kun otetaan huomioon määräämisoikeuden asema kokonaisuutena tarkastellussa menettelyssä ja tämän erityispiirteet, onko viran puolesta tutkiminen määräämisperiaate huomioiden tässä tapauksessa mahdotonta?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Kysymysten tutkittavaksi ottaminen

35 OTP Bank esittää, etteivät ensimmäiset neljä kysymystä täytä tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä pääasiallisesti siitä syystä, että ne ovat luonteeltaan hypoteettisia ja ettei unionin oikeuden tulkintaa koskevalla pyynnöllä ole mitään yhteyttä käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen. OTP Bankin mukaan ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on lähtenyt liikkeelle siitä virheellisestä olettamasta, että valuuttalainoihin liittyvä vaihtokurssiriski on DH 1 -lailla ja DH 3 -lailla asetettu kuluttajien kannettavaksi. Sen mukaan mainitut lait tai Kúrian ratkaisut, erityisesti ratkaisu nro 2/2014 PJE, eivät velvoita muuttamaan taannehtivin vaikutuksin valuuttakurssiriskiä koskevia sopimusehtoja, jollaisia on jo voimassa olevissa sopimuksissa. OTP Bank esittää Kúrian katsoneen, että kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida kunkin sen arvioitavaksi saatetun sopimusehdon selkeyttä ja ymmärrettävyyttä direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti. OTP Bankin mukaan DH 1 -lain ja DH 3 -lain säännöksillä ei ole muutettu kyseisen Kúrian ratkaisun sisältöä.

36 Viidennen kysymyksen osalta OTP Bank esittää unionin tuomioistuimen jo todenneen, että kansallisen tuomioistuimen on direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan nojalla viran puolesta tutkittava sopimusehdon kohtuuttomuus. Koska asianosaiset ovat yksimielisiä tästä, ei esitetyillä kysymyksillä OTP Bankin mukaan ole yhteyttä käsiteltävän asian tosiseikkoihin.

37 On syytä heti palauttaa mieleen se, että unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan olettamana on, että kansallisen tuomioistuimen niiden oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen perusteella, joiden määrittämisestä se vastaa ja joiden paikkansapitävyyden selvittäminen ei ole unionin tuomioistuimen tehtävä, esittämillä unionin oikeuden tulkintaan liittyvillä kysymyksillä on merkitystä asian ratkaisun kannalta. Unionin tuomioistuin voi jättää tutkimatta kansallisen tuomioistuimen esittämän pyynnön ainoastaan, jos on ilmeistä, että pyydetyllä unionin oikeuden tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen taikka jos unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin (ks. vastaavasti tuomio 17.4.2018, Krüsemann ym., C-195/17, C-197/17–C-203/17, C-226/17, C-228/17, C-254/17, C-274/17, C-275/17, C-278/17–C-286/17 ja C-290/17–C-292/17, EU:C:2018:258, 24 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

38 OTP Bankin väitteeseen, jonka mukaan DH 1- ja DH 3 -laeilla ei ole muutettu kuluttajan asemaa valuuttakurssiriskin osalta ja kysymykset ovat tämän vuoksi luonteeltaan hypoteettisia, on todettava, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on esittänyt, että näiden lakien antamisella on ollut ainakin tietynlainen vaikutus tähän riskiin.

39 Unionin tuomioistuimelle toimitetusta aineistosta, kuten ennakkoratkaisupyynnöstä itsestään, käy ilmi, että tällaisen riskin olemassaolo johtuu jo sopimuksen luonteesta, mikä on nähtävissä erityisesti kyseessä olevan lainasopimuksen 4.7.1 kohdasta, jonka mukaan velallisen on suoritettava valuuttamääräisinä ilmaistut maksuvelvollisuutensa siirtämällä luottotilille Unkarin forintin määräinen vasta-arvo, joka on laskettu eräpäivän myyntikurssin mukaisesti.

40 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan DH 1 -lain 3 §:n 2 momentin, jonka nojalla pätemätön valuuttakurssierotusta koskeva ehto on korvattu säännöksellä, joka velvoittaa soveltamaan Unkarin keskuspankin asianomaiselle valuutalle vahvistamaa virallista vaihtokurssia, ja DH 3 -lain 10 §:n, jonka mukaan valuuttamääräiset lainasopimukset muunnetaan suoraan lain nojalla forinttimääräisiksi sopimuksiksi siten, että vaihtokurssi vahvistetaan muuntohetkellä tietyn keskiarvon perusteella, vaikutus on kuitenkin yhä se, että valuuttakurssiriski kohdistuu käytännössä edelleen kuluttajaan.

41 Edellä 37 kohdassa mainittua kysymysten merkityksellisyyttä koskevaa olettamaa ei voida kuitenkaan kumota pelkästään sillä, että jompikumpi asianosainen kiistää ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tulkinnan kansallisista oikeussäännöistä ja tällä tavoin ennakkoratkaisukysymysten merkityksen pääasian ratkaisulle. On nimittäin niin, että yksinomaan ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on toimivaltainen toteamaan sen ratkaistavaksi saatetun oikeusriidan tosiseikat ja arvioimaan niitä sekä tulkitsemaan ja soveltamaan kansallista lainsäädäntöä (tuomio 8.6.2016, Hünnebeck, C-479/14, EU:C:2016:412, 36 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

42 Viidennellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa vastauksen asiallisesti siihen, onko unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, joka koskee kansallisen tuomioistuimen velvollisuutta tietyissä tilanteissa ottaa viran puolesta tarkasteltavaksi perusteita, joihin asianosaiset eivät ole siinä vedonneet, sovellettava myös pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen tapaukseen, jossa kuluttaja ei ollut vastaajan vaan kantajan asemassa.

43 Tämän osalta riittää, kun muistetaan, että vaikka jokin oikeuskysymys olisikin ratkaistu unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä, kansallisilla tuomioistuimilla on edelleen täysi vapaus saattaa asia unionin tuomioistuimen ratkaistavaksi, jos ne pitävät sitä tarkoituksenmukaisena, eikä se, että unionin tuomioistuin on jo tulkinnut säännöksiä ja määräyksiä, joiden tulkintaa pyydetään, estä unionin tuomioistuinta antamasta uutta ratkaisua (tuomio 20.9.2017, Andriciuc ym., C-186/16, EU:C:2017:703, 21 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

44 Käsiteltävässä tapauksessa ei ole ilmeistä, että pyydetyllä tulkinnalla ei olisi mitään yhteyttä pääasian tosiseikkoihin tai kohteeseen, että ongelma olisi luonteeltaan hypoteettinen tai että unionin tuomioistuimella ei olisi tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin.

45 Tästä seuraa, että ennakkoratkaisukysymykset täyttävät tutkittavaksi ottamisen edellytykset.

Ensimmäinen kysymys

46 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ensimmäinen kysymys koskee asiallisesti sitä, onko direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdassa olevaa käsitettä ”sopimusehto, josta ei ole erikseen neuvoteltu” tulkittava siten, että se koskee esimerkiksi sellaista sopimusehtoa, jota on muutettu DH 1 -lain 3 §:n 2 momentin kaltaisella kansallisen lain pakottavalla säännöksellä, luettuna yhdessä DH 3 -lain, joka

annettiin kuluttajan kanssa tehdyn lainasopimuksen tekemisen jälkeen mainittuun sopimukseen sisältyneen, pätemättömäksi todetun ehdon korvaamiseksi, 10 §:n kanssa, kun siinä velvoitetaan soveltamaan lainasta jäljellä olevan määrän laskennassa keskuspankin vahvistamaa vaihtokurssia.

47 Direktiivin 93/13 3 artiklan 2 kohdan sanamuodon mukaan sopimusehtoa ei koskaan pidetä erikseen neuvoteltuna, jos se on ennakolta laadittu, eikä kuluttaja ole näin ollen voinut vaikuttaa sen sisältöön.

48 Koska lainsäätäjä on tässä tapauksessa velvoittanut käyttämään kyseessä olevia ehtoja, on selvää, etteivät sopimuspuolet ole neuvotelleet niistä erikseen.

49 Ensimmäiseen kysymykseen on siis vastattava, että direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdassa olevaa käsitettä ”sopimusehto, josta ei ole erikseen neuvoteltu” on tulkittava siten, että se koskee esimerkiksi sellaista ehtoa, jota on muutettu kansallisen lain pakottavalla säännöksellä, joka on annettu kuluttajan kanssa tehdyn sopimuksen tekemisen jälkeen mainittuun sopimukseen sisältyneen pätemättömän ehdon korvaamiseksi.

Toinen kysymys

50 Aluksi on syytä mainita, kuten edellä 39 kohdassa on jo korostettu ja kuten unionin tuomioistuimelle toimitetusta aineistosta käy ilmi, että käsiteltävässä tapauksessa valuuttakurssiriski johtuu kyseessä olevan lainasopimuksen luonteesta itsestään ja erityisesti sen 4.7.1 kohdasta. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan valuuttakurssiriskin säilyminen perustuu ainakin osittain myös DH 1 -lain 3 §:n 2 momentin soveltamiseen, kun sitä luetaan yhdessä DH 3 -lain 10 §:n kanssa, koska näillä kansallisilla oikeussäännöillä muutetaan voimassa olevia sopimuksia suoraan lain nojalla siten, että sen valuutan vaihtokurssi, jonka määräisenä lainasopimus on tehty, korvataan Unkarin keskuspankin vahvistamalla virallisella vaihtokurssilla.

51 On siis katsottava, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toinen kysymys koskee asiallisesti sitä, onko direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohtaa tulkittava siten, että direktiivin soveltamisalaan kuuluvat ehdot, jotka ovat muuttuneet sellaisten kansallisen oikeuden pakottavien säännösten johdosta, jotka on annettu kuluttajan kanssa tehdyn lainasopimuksen tekemisen jälkeen ja joilla on tarkoitettu korvata siihen sisältyvä pätemätön ehto edellyttämällä keskuspankin vahvistaman virallisen vaihtokurssin soveltamista lainasta jäljellä olevan määrän laskemista varten kuitenkin niin, että vaihtokurssiriski kotimaan valuutan heikentymisestä suhteessa siihen ulkomaan valuuttaan, jonka määräisenä lainasopimus on tehty, säilyy kuluttajalla.

52 On muistettava, että direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohdalla, jossa on kyse pakottavia lakeja ja asetuksia heijastavista säännöksistä, on otettu käyttöön direktiivin soveltamisalaan kohdistuva rajaus. Unionin tuomioistuin on jo todennut, että tämä soveltamisalan ulkopuolelle jättäminen edellyttää kahden ehdon täyttymistä. Yhtäältä sopimusehdon on heijastettava lain tai asetuksen säännöstä, ja toisaalta tämän säännöksen on oltava pakottava (ks. vastaavasti tuomio 20.9.2017, Andriciuc ym., C-186/16, EU:C:2017:703, 27 ja 28 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

53 Tämä direktiivin 93/13 säännösten soveltamisen poissulkeminen on oikeutettua sillä perusteella, että lähtökohtaisesti on oikeutettua olettaa, että kansallinen lainsäätäjä on saattanut tasapainoon tiettyjen sopimusten sopimuspuolten kaikki oikeudet ja velvollisuudet (ks. vastaavasti tuomio 21.3.2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, 28 kohta).

54 Unionin tuomioistuin on kuitenkin todennut myös, että kansallisen tuomioistuimen on otettava huomioon se, että tämän direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa säädettyä poikkeusta on tulkittava suppeasti, erityisesti kun otetaan huomioon kyseisen direktiivin tavoite eli kuluttajien suojaaminen

elinkeinonharjoittajien heidän kanssaan tekemiin sopimuksiin sisältyviltä kohtuuttomilta ehdoilta (ks. vastaavasti tuomio 20.9.2017, Andriciuc ym., C-186/16, EU:C:2017:703, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

55 Direktiivin 93/13 edellä mainitun tavoitteen ja direktiivin yleisen rakenteen osalta todettakoon erityisesti – kun otetaan huomioon sen yleisen edun luonne ja merkityksellisyys, johon kuluttajille taattu suoja perustuu –, että direktiivissä velvoitetaan yhtäältä sen 6 artiklan 1 kohdan nojalla jäsenvaltiot säätämään, että ”elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia”, ja toisaalta, kuten sen 7 artiklan 1 kohdasta nähdään, riittävistä ja tehokkaista keinoista ”kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa” (ks. vastaavasti tuomio 21.4.2016, Radlinger ja Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, 98 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

56 Unionin tuomioistuin on erityisesti direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan osalta jo todennut, että vaikka tässä säännöksessä edellytetään jäsenvaltioiden säätävän, että kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia ”niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti”, puitteilla, jotka kansallisessa oikeudessa on asetettu direktiivillä 93/13 kuluttajille taatulle suojalle, ei kuitenkaan voida muuttaa suojan ulottuvuutta eikä sen asiallista sisältöä (ks. vastaavasti tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym., C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 64 ja 65 kohta).

57 Käsiteltävässä tapauksessa on riidatonta, että DH 1 -lain 3 § ja DH 3 -lain 10 § on annettu vasta valuuttamääräisiä lainoja koskevien sopimusten tekemisen jälkeen, koska kansallinen lainsäätäjä katsoi, että tällaisissa sopimuksissa tavanomaisesti käytetty valuuttakurssierotusta koskeva ehto oli kohtuuton, ja päätti tässä tilanteessa korvata sopimusehtojen mukaisesti vahvistetun vaihtokurssin Unkarin keskuspankin määrittelemällä vaihtokurssilla.

58 Unionin tuomioistuimella olevasta aineistosta käy ilmi, että mainitut lait annettiin erikoisessa tilanteessa, sillä ne perustuvat Kúrian antamaan oikeussääntöjen yhdenmukaistamisratkaisuun nro 2/2014 PJE, jolla tämä ylin tuomioistuin lausui valuuttakurssierotusta koskevan ehdon kohtuuttomuudesta tai tällaisen ehdon kohtuuttomuutta koskevasta olettamasta ja mahdollisuudesta muuttaa tällaisia kuluttajien kanssa tehtyjä valuuttamääräisiä luotto- tai lainasopimuksia yksipuolisesti.

59 Ennakkoratkaisupyynnöstä käy ilmi, että niin tämä Kúrian ratkaisu kuin DH 1 -lakikin perustuvat 30.4.2014 annettuun tuomioon Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282).

60 Unionin tuomioistuin totesi mainitun tuomion 82 kohdassa, että kohtuuttoman sopimusehdon korvaaminen dispositiivisella kansallisella säännöksellä on direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan tavoitteen mukaista, koska vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tällä säännöksellä pyritään korvaamaan muodollinen tasapaino, joka sopimuksessa perustetaan sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille, todellisella tasapainolla, jolla voidaan palauttaa sopimuspuolten välinen yhdenvertaisuus, eikä sillä pyritä siihen, että kaikki kohtuuttomia ehtoja sisältävät sopimukset todettaisiin pätemättömiksi.

61 Näin on siksi, että ellei kansallinen tuomioistuin saisi korvata kohtuutonta ehtoa, jota ilman kyseessä oleva sopimus ei voisi pysyä voimassa, dispositiivisella kansallisen oikeuden säännöksellä, se joutuisi toteamaan koko sopimuksen pätemättömäksi. Tästä voisi aiheutua kuluttajalle erityisen haitallisia seurauksia, koska tällaisesta pätemättömäksi toteamisesta seuraa lähtökohtaisesti jäljellä olevan lainan määrän erääntyminen välittömästi maksettavaksi sellaisen suuruisena, että tämä summa saattaisi ylittää kuluttajan maksukyvyn, ja siten negatiivinen seuraamus pikemminkin kuluttajalle kuin velkojalle, jota tämän seurauksena ei kannustettaisi luopumaan sisällyttämästä tällaisia sopimusehtoja tarjoamiinsa sopimuksiin (ks. vastaavasti tuomio 30.4.2014 Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, 83 ja 84 kohta).

62 Unionin tuomioistuimella olevasta aineistosta käy pääasiassa kyseessä olevassa tapauksessa ilmi, että korvaamalla DH 1 -lain 3 §:n 2 momentin ja DH 3 -lain 10 §:n nojalla valuuttakurssierotusta koskevan ehdon ehdolla, jonka mukaan sopimuspuolten välisessä suhteessa sovelletaan eräpäivänä voimassa olevaa, Unkarin keskuspankin vahvistamaa vaihtokurssia, kansallinen lainsäätäjä on halunnut määritellä tietyt edellytykset, jotka koskevat tämäntyyppisiin lainasopimuksiin sisältyviä velvoitteita.

63 Unionin tuomioistuin on tämän osalta jo todennut, että direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, ettei direktiiviä sovelleta sellaisiin elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen sopimukseen sisältyviin ehtoihin, jotka on määritelty kansallisessa lainsäädännössä (ks. vastaavasti määräys 7.12.2017, Woonhaven Antwerpen, C-446/17, ei julkaistu, EU:C:2017:954, 31 kohta).

64 Tästä seuraa, että edellä 62 kohdassa tarkoitetun kaltaiset sopimusehdot, joissa heijastuvat lain pakottavat säännökset, eivät voi kuulua direktiivin 93/13 soveltamisalaan.

65 Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että jokin muu, kuten valuuttakurssiriskiä koskeva sopimusehto, on sekin kaikilta osin suljettu direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle ja ettei ehtoa näin ollen voitaisi arvioida direktiivin kannalta.

66 Kuten edellä 54 kohdassa on todettu, direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohtaa on tulkittava suppeasti. Näin ollen se, että tietyt lain säännöksiä heijastavat ehdot jäävät direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle, ei merkitse sitä, ettei kansallinen tuomioistuin voisi arvioida tämän direktiivin kannalta samaan sopimukseen sisältyviä muita ehtoja, joista lain säännöksissä ei ole kyse.

67 Käsiteltävässä tapauksessa unionin tuomioistuimelle toimitetuista asiakirjoista käy ilmi, että DH 1 -lain 3 §:n 2 momenttiin ja DH 3 -lain 10 §:ään perustuvilla muutoksilla ei ole haluttu ratkaista kaikkia valuuttakurssiriskiin liittyviä kysymyksiä jaksolla, joka ajoittuu kyseessä olevan lainasopimuksen tekohetken ja sen hetken välille, jolloin laina muunnetaan DH 3 -lain nojalla Unkarin forintin määräiseksi.

68 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä seuraa sellaisten sopimusehtojen osalta, jotka koskevat valuuttakurssiriskiin liittyviä kysymyksiä ja joihin nämä lain muutokset eivät vaikuta, että ne kuuluvat direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan ja välttyvät kohtuuttomuuden arvioinnilta vain, jos toimivaltainen kansallinen tuomioistuin yksittäistapauksen tutkittuaan katsoo, että elinkeinonharjoittaja on laatinut ne selkeästi ja ymmärrettävästi (tuomio 20.9.2017, Andriciuc ym., C-186/16, EU:C:2017:703, 43 kohta).

69 Lisäksi se, että valuuttakurssierotusta koskevat säännöt on näin rajattu direktiivin 93/13 soveltamisalan ulkopuolelle sen 1 artiklan 2 kohdan nojalla, ei estä sitä, että vaatimuksia, jotka johtuvat direktiivin 6 artiklan 1 kohdasta ja 7 artiklan 1 kohdasta sekä unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä, sellaisena kuin se on vahvistettu muun muassa 31.5.2018 annetun tuomion Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367) 32–34 kohdassa, sovelletaan edelleen kaikkiin muihin tämän direktiivin alaan kuuluviin kysymyksiin ja erityisesti niihin menettelysääntöihin, joiden avulla kyetään huolehtimaan siitä, että tällä direktiivillä yksityisille taattuja oikeuksia kunnioitetaan.

70 Edellä todetun perusteella toiseen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, etteivät direktiivin soveltamisalaan kuulu kansallisen oikeuden pakottavia säännöksiä heijastavat ehdot, jotka on sisällytetty kuluttajan kanssa tehtyyn lainasopimukseen sen tekemisen jälkeen ja joilla on tarkoitettu korvata siihen sisältyvä pätemätön ehto edellyttämällä keskuspankin vahvistaman vaihtokurssin soveltamista. Pääasiassa kyseessä olevan kaltaista valuuttakurssiriskiä koskevaa ehtoa ei kuitenkaan rajata direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle tämän säännöksen nojalla.

Kolmas kysymys

71 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kolmas kysymys koskee asiallisesti sitä, onko direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaa tulkittava siten, että vaatimus, jonka mukaan sopimusehdot on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi, velvoittaa luottolaitoksen ilmoittamaan yksityiskohtaiset tiedot valuuttakurssiriskistä, kuten riskianalyysin niistä taloudellisista seurauksista, joita saattaa aiheutua kotimaan valuutan heikkenemisestä suhteessa siihen ulkomaan valuuttaan, jona lainan määrä on ilmaistu.

72 Todettakoon tämän osalta, että vaikka onkin ainoastaan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävä lausua kyseisten ehtojen luokittelusta käsiteltävän asian olosuhteet huomioon ottaen, unionin tuomioistuimella on silti toimivalta johtaa direktiivin 93/13 säännöksistä, tässä tapauksessa sen 4 artiklan 2 kohdasta, ne perusteet, joita kansallinen tuomioistuin voi soveltaa tai joita sen täytyy soveltaa, kun se tutkii sopimusehtoja näiden säännösten kannalta (tuomio 23.4.2015, Van Hove, C-96/14, EU:C:2015:262, 28 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

73 Valuuttamääräisiä lainasopimuksia koskevien tilanteiden osalta unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä käy ilmi, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että vaatimus, jonka mukaan sopimusehto on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi, ei voi rajoittua ainoastaan sopimusehtojen muodolliseen ja kieliopilliseen ymmärrettävyyteen (ks. vastaavasti tuomio 20.9.2017, Andriciuc ym., C-186/16, EU:C:2017:703, 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

74 Pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen valuuttalainan osalta on syytä korostaa – kuten Euroopan järjestelmäriskikomitea on valuuttamääräisestä luotonannosta 21.9.2011 antamassaan suosituksessa CERS/2011/1 (EUVL 2011, C 342, s. 1) muistuttanut –, että rahalaitosten on annettava lainanottajille riittävät tiedot, jotta lainanottajat voivat tehdä niiden pohjalta perusteltuja ja harkittuja päätöksiä, ja että niihin tulisi sisältyä ainakin tiedot siitä, miten lainanottajan kotijäsenvaltion rahayksikön arvon merkittävä aleneminen sekä ulkomaisen koron nousu vaikuttaisivat lyhennyksiin (Suositus A – Lainanottajien riskitietoisuus, 1 kohta) (tuomio 20.9.2017, Andriciuc ym., C-186/16, EU:C:2017:703, 49 kohta).

75 Lainanottajalle on yhtäältä kerrottava selkeästi, että jos hän tekee valuuttamääräisen lainasopimuksen, hän altistuu valuuttakurssiriskille, jonka kantaminen voi olla hänelle taloudellisesti vaikeaa, jos rahayksikön, jonka määräisenä hän saa tulonsa, arvo alenee suhteessa siihen ulkomaan valuuttaan, jossa laina on myönnetty. Elinkeinonharjoittajan, tässä tapauksessa pankin, on toisaalta tehtävä selkoa valuuttakurssin mahdollisista vaihteluista ja ulkomaan valuutan määräisen lainan ottamiseen sisältyvistä riskeistä (ks. vastaavasti tuomio 20.9.2017, Andriciuc ym., C-186/16, EU:C:2017:703, 50 kohta).

76 Kuten direktiivin 93/13 johdanto-osan 20. perustelukappaleessa todetaan, kuluttajalla on pitänyt tosiasiallisesti olla tilaisuus tutkia kaikki ehdot. Riittävän ajoissa ennen sopimuksen tekemistä kuluttajalle toimitetuilla tiedoilla sopimusehdoista ja sopimuksen tekemisen seurauksista on näet kuluttajalle perustavanlaatuinen merkitys, kun hän päättää siitä, haluaako hän tehdä sopimuksen elinkeinonharjoittajan kanssa sitoutumalla tämän aiemmin laatimiin ehtoihin (ks. vastaavasti tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, 70 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

77 Käsiteltävässä tapauksessa kansallisen tuomioistuimen on edellä todetun perusteella otettava huomioon muun muassa kyseessä olevassa sopimuksessa oleva 10 kohta, jonka otsikko on ”Riskitietoisuutta koskeva vakuutus” ja jonka sisältö on esitetty edellä 19 kohdassa, yhdessä ennen sopimuksen tekemistä annettujen mahdollisten lisätietojen kanssa. Viimeksi mainittujen osalta todettakoon, että unionin tuomioistuimelle toimitetusta aineistosta käy ilmi, että lainanottajat ovat saaneet muun muassa tiedotteen, jossa on lisätietoja valuuttakurssiriskistä ja konkreettisia laskuesimerkkejä riskistä tilanteissa, joissa Unkarin forintti heikkenee suhteessa Sveitsin frangiin, mistä kansallisen tuomioistuimen on kuitenkin hankittava varmuus.

78 Edellä esitetyn perusteella kolmanteen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että vaatimus, jonka mukaan sopimusehto on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi, velvoittaa rahalaitokset antamaan lainanottajille riittävät tiedot, jotta nämä voivat niiden pohjalta tehdä päätöksensä harkitusti ja tietoisina niihin liittyvistä seikoista. Tämä vaatimus edellyttää sitä, että kuluttaja ymmärtää valuuttakurssiriskiä koskevan ehdon sekä muodollisesti että kieliopillisesti, mutta ehdon konkreettisen merkityksen osalta myös sitä, että tavanomaisesti valistunut ja kohtuullisen tarkkaavainen ja huolellinen keskivertokuluttaja voi paitsi olla tietoinen kotimaan valuutan mahdollisesta heikkenemisestä suhteessa siihen ulkomaan valuuttaan, jona lainan määrä on ilmaistu, myös arvioida niitä mahdollisesti merkittäviäkin taloudellisia seurauksia, joita tällaisesta ehdosta aiheutuu hänen taloudellisille velvoitteilleen.

Neljäs kysymys

79 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen neljäs kysymys koskee asiallisesti sitä, onko direktiivin 93/13 4 artiklaa tulkittava siten, että se velvoittaa arvioimaan sopimusehtojen selkeyttä ja ymmärrettävyyttä ottamalla huomioon kaikki sopimuksen tekoon sopimuksentekohetkellä liittyneet olosuhteet ja kaikki muut sopimuksen ehdot, vaikka kansallinen lainsäätäjä on myöhemmin todennut jotkut näistä ehdoista kohtuuttomiksi tai lähtenyt tällaisesta olettamasta ja sillä perusteella todennut ne pätemättömiksi.

80 Direktiivin 93/13 4 artiklan 1 kohdan sanamuodosta seuraa, että tilanteessa, jossa kyseessä oleva ehto koskee sopimuksen pääkohteen määrittelyä, arvioitaessa sitä, onko kyseinen ehto laadittu direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla selkeästi ja ymmärrettävästi, huomioon on otettava muun muassa kaikki sopimukseen sen tekohetkellä sisältyneet ehdot, koska tämä on se hetki, jolloin kuluttaja päättää, haluaako hän tehdä sopimuksen elinkeinonharjoittajan kanssa sitoutumalla tämän aiemmin laatimiin ehtoihin.

81 Tästä seuraa käsiteltävässä pääasiassa, että se, että DH 1- ja DH 3 -lakien – siltä osin kuin niillä muutettiin pakottavasti ja taannehtivin vaikutuksin tiettyjä kyseessä olevaan lainasopimukseen sisältyneitä ehtoja – voimaantulo vasta sopimuksen tekemisen jälkeen ei ole seikka, joka ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on otettava huomioon arvioidessaan valuuttakurssiriskiä koskevan ehdon avoimuutta.

82 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on siis otettava huomioon kaikki pääasiassa kyseessä olevan tapauksen olosuhteet, sellaisina kuin ne olivat sopimuksentekohetkellä.

83 Neljänteen kysymykseen on siis vastattava, että direktiivin 93/13 4 artiklaa on tulkittava siten, että se velvoittaa arvioimaan sopimusehtojen selkeyttä ja ymmärrettävyyttä ottamalla huomioon kaikki sopimuksen tekoon sopimuksentekohetkellä liittyneet olosuhteet ja kaikki muut sopimuksen ehdot, siitä huolimatta, että kansallinen lainsäätäjä on myöhemmin todennut jotkut näistä ehdoista kohtuuttomiksi tai lähtenyt tällaisesta olettamasta ja sillä perusteella todennut ne pätemättömiksi.

Viides kysymys

84 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen viides kysymys koskee asiallisesti sitä, onko direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että kansallisen tuomioistuimen on viran puolesta otettava esiin kantajana olevan kuluttajan sijasta ja tämän puolesta sellaisen sopimuksen ehtojen mahdollinen kohtuuttomuus, jonka tämä on tehnyt elinkeinonharjoittajan kanssa.

85 Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan sanamuodon mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.

86 Direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohdan mukaan, kun tätä luetaan yhdessä sen johdanto-osan 24. perustelukappaleen kanssa, jäsenvaltioiden on lisäksi varmistettava, että tuomioistuimilla tai hallintoviranomaisilla on käytettävissään riittävät ja tehokkaat keinot kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa. Tältä osin unionin tuomioistuin on muistuttanut elinkeinonharjoittajiin nähden heikommassa asemassa olevien kuluttajien suojelun muodostaman yleisen edun luonteesta ja merkityksellisyydestä (tuomio 31.5.2018, Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367, 33 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

87 Edellä todettu huomioon ottaen on muistettava, että kansallisella tuomioistuimella on, jos sillä on käytössään tämän edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat, velvollisuus viran puolesta tutkia direktiivin 93/13 soveltamisalaan kuuluvan sopimusehdon kohtuuttomuus ja näin korjata sitä epätasapainoa, joka vallitsee kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä (ks. vastaavasti tuomio 26.1.2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, 43 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

88 Tämä kansalliselle tuomioistuimelle kuuluva velvollisuus on katsottu tarpeelliseksi tosiasiallisen kuluttajansuojan turvaamiseksi, kun otetaan huomioon muun muassa se huomattava vaara, että kuluttaja ei tunne oikeuksiaan tai kohtaa vaikeuksia niiden käyttämisessä (ks. vastaavasti tuomio 17.5.2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

89 Unionin tuomioistuin on lisäksi katsonut, että kun otetaan huomioon sen yleisen edun luonne ja merkityksellisyys, johon direktiivissä 93/13 kuluttajille taattu suojelu perustuu, direktiivin 6 artiklan on katsottava olevan sellaisia kansallisia sääntöjä vastaava normi, jotka kuuluvat kansallisen oikeusjärjestyksen perusteisiin (ks. vastaavasti tuomio 17.5.2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, 35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

90 Tästä seuraa, että suojelu, johon direktiivillä 93/13 on tähdätty, edellyttää, että kansallinen tuomioistuin ottaa, jos sillä on käytössään tämän edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat, viran puolesta esiin, tarvittaessa myös kantajana olevan kuluttajan sijasta ja tämän puolesta, elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtyyn sopimukseen sisältyvien ehtojen mahdollisen kohtuuttomuuden.

91 Tästä seuraa, että viidenteen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että kansallisen tuomioistuimen on otettava viran puolesta esiin kantajana olevan kuluttajan sijasta ja tämän puolesta sopimusehdon mahdollinen kohtuuttomuus, jos sillä on käytössään tämän edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat.

Oikeudenkäyntikulut

92 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) **Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 3 artiklan 1 kohdassa olevaa käsitettä ”sopimusehto, josta ei ole erikseen neuvoteltu” on tulkittava siten, että se koskee esimerkiksi sellaista ehtoa, jota on muutettu kansallisen lain pakottavalla säännöksellä, joka on annettu kuluttajan kanssa tehdyn sopimuksen tekemisen jälkeen mainittuun sopimukseen sisältyneen pätemättömän ehdon korvaamiseksi.**

2) **Direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, etteivät direktiivin soveltamisalaan kuulu kansallisen oikeuden pakottavia säännöksiä heijastavat ehdot, jotka on sisällytetty kuluttajan kanssa tehtyyn lainasopimukseen sen tekemisen jälkeen ja joilla on tarkoitettu korvata siihen sisältyvä pätemätön ehto edellyttämällä Unkarin keskuspankin vahvistaman vaihtokurssin soveltamista. Pääasiassa kyseessä olevan kaltaista valuuttakurssiriskiä koskevaa ehtoa ei kuitenkaan rajata direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle tämän säännöksen nojalla.**

3) **Direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että vaatimus, jonka mukaan sopimusehto on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi, velvoittaa rahalaitokset antamaan lainanottajille riittävät tiedot, jotta nämä voivat niiden pohjalta tehdä päätöksensä harkitusti ja tietoisina niihin liittyvistä seikoista. Tämä vaatimus edellyttää sitä, että kuluttaja ymmärtää valuuttakurssiriskiä koskevan ehdon sekä muodollisesti että kieliopillisesti, mutta ehdon konkreettisen merkityksen osalta myös sitä, että tavanomaisesti valistunut ja kohtuullisen tarkkaavainen ja huolellinen keskivertokuluttaja voi paitsi olla tietoinen kotimaan valuutan mahdollisesta heikkenemisestä suhteessa siihen ulkomaan valuuttaan, jona lainan määrä on ilmaistu, myös arvioida niitä mahdollisesti merkittäviäkin taloudellisia seurauksia, joita tällaisesta ehdosta aiheutuu hänen taloudellisille velvoitteilleen.**

4) **Direktiivin 93/13 4 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että se velvoittaa arvioimaan sopimusehtojen selkeyttä ja ymmärrettävyyttä ottamalla huomioon kaikki sopimuksen tekoon sopimuksentekohetkellä liittyneet olosuhteet ja kaikki muut sopimuksen ehdot, siitä huolimatta, että kansallinen lainsäätäjä on myöhemmin todennut jotkut näistä ehdoista kohtuuttomiksi tai lähtenyt tällaisesta olettamasta ja sillä perusteella todennut ne pätemättömiksi.**

5) **Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että kansallisen tuomioistuimen on otettava viran puolesta esiin kantajana olevan kuluttajan sijasta ja tämän puolesta sopimusehdon mahdollinen kohtuuttomuus, jos sillä on käytössään tämän edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat.**

Allekirjoitukset